

Universitätsbibliothek Wuppertal

Sexti Julii Frontini, Viri Consularis, Quæ Exstant

Frontinus, Sextus Iulius

Amstelodami, 1661

Ad de coloniis libellum

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1185](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1185)

A D
SEXTI JULII FRONTINI,
V. C.
DE COLONIIS,
LIBELLUM.

Triumviris deducta] In aliis: *lege Triumvirali deducta*. Ante coloniam à Triumviris deductam, municipium erat lege Julia factum. Vide Ciceronem Orat. pro Planc. Plinius libro tertio, cap. quinto: *In regione prima Italia colonia Capua, Aquinum, Suessa, &c.*

Iter populo debetur pedibus XXX.] Ita Scriverianus. Melius antiquiores editi: P. LXXX. vel, XXC. Quæ sequuntur, variè in diversis exhibentur: *Ager ejus perennis limitibus est assignatus*, in eodem Scriveriano. Legit Onuphrius: *Ager ejus perennis militibus est assignatus*. Nihil frequentius apud Frontinum, quam mutatio horum nominum invicem Et ineptus est Vertranus, qui apud Varronem putat legendum: *Fines, agrorum termini, quod ha partes propter militare iter maxime terantur*. Omnino *limitare iter*, legendum est, eodem errore dempto, quem hic castigabimus. Nam *iter militare*, non à viâ militaris: ἡ λεωφόρος, sed semita tantum quinque pedum latitudinis inter duo confinia. Sed melius ad interpretationem Frontinianam: Soli agri assignati limitibus continebantur, qui non solum mensuræ, sed & publici itinere

ris causâ latitudines acceperunt. Omnes autem limites per quos iter populo præbebatur, totidem publicæ viæ fuere. Sed nec unum genus earum, nec una latitudo Aliæ pedes octoginta, aliæ sexaginta, quadraginta vel triginta aliæ, nonnullæ viginti, duodecim & octo latitudinis habuere. Ut perperam sit vir doctus, qui octuaginta pedum non putat viæ latitudinem fuisse antiquis scriptoribus memoratum.

Antium populus deduxit] In nummo Neronis: COL. ANTIAT. LEG. IIII. ITALICA. Sed supputanda tempora sunt & interstinguenda pro deductis, deductisque coloniis.

Ager ejus in laciniis est assignatus] Id est, non per universitatem, sed viritim per portiunculas. Paulus mutilator Festi: *Viritanus ager dicitur, qui viritim populo distribuitur*. Talis assignatio limitibus intercisivis & proportionalibus peragebatur: nam *intercisivis* assignatus ager idem est, qui *laciniis*, sive proportionalibus terminis finitus. Hoc in coloniis & coloniarum fragmentis est usitatissimum. Sic alibi, *in laciniis & strigis, & in laciniis intercisivis* agri leguntur assignati. Propriè *lacinia* sunt πεζίδες, ἀπείρα & ἀπὸ πύργου, margines.

gines & fimbriæ vestimentorum. Helychius: λάκη, ῥάκη. Item, λάκη, ῥάκη, ἄρακη, ἀράκη, ἀράκη, ἀράκη. In lege Salica titulo XXXIII. *lacinam viam facere*, est impedire viam, & eunti moram facere. Græca interpretatio vetus ὀδὸς ἀπέσειν vertit. Sic *laciniosa vestis*, ὀδοπέσειν: & *laciniosa sarcina* Valerio, non expeditæ nec succinctæ. Peloponnesi sinus *cræpedites* vocantur à Plinio & Græcis, quod laciniatim recessibus & prominentiis alluantur. Κραπέδιον, *lacinia*, *fimbria*, docentibus Glossis.

Alatrum muro ducta colonia] Scribo: *Alatrum muro ducta colonia*. Vel, *Aletrium*. *Alatrum* mendosum est in libro Nansiano. Ἀλάτριον Græcis, inde *Aletrium*. Utroque videas in aliis editis. Vel Ἀλέτριον: Inde *Alatrimates* & *Aletrimates*. Illud habes apud Livium extremo IX. hoc in veteri lapide:

EX. DECRETO. DECUR. MUNICIPAL. ALETRIN. In alio: Q. MINUCIUS. Q. L. ANTEROS. VI. V. AUGUSTAL. HIC. SEVIRIS. AUGUSTAL. ALETRIN. Plinio sunt *Aletrini*. libro V. cap. XI.

Arina oppidum lege Sullana est munitum] *Aricia* rectum est, exhibentibus libris aliis. Epitomator Livii LXXX. *Marius Antium & Ariciam & Latinum colonias devastavit*. Emendo: *Ariciam & Latinum*. In utroque scriptore litteræ coalescentes exhibuerunt errorem. Sequentem colonia: *Arretinum*, non *Arretium*. Græcis est Ἀρρετινόν, Plinio *Arretinum*.

Allife oppidum muro ductum]

Nanzianus: *Allia oppidum muro ductum*. Sed illud opinor retinendum.

Beneventum muro ducta, colonia, Concordia] *Melius & concinnius: Beneventum muro ducta colonia, Concordia dicta*. Sic quidam exaratorum. *Beneventum, colonia cum deduceretur, appellari cœptum est melioris ominis causa*. Namque eam urbem antea Græci incolentes Μαλόντων appellaverunt. Quæ depravata aliàs apud Festi mutilatorem leguntur. Vulgo enim *Maleton* aut *Malenton* exhibuerunt, & ineptè Μαλοῖτων. Stephanus: Βενεβεντὸς γαστρον Διομήδης ἐν Ἰταλίᾳ. οἱ δὲ πρότερον Διομήδης, ἢ τῆ Μαλόντων ἐλέγετο. *Beneventum quod olim Maleventum*, inquit Plinius: Βενεβεντον & Ουενιβεντος apud Ptolemaum. Veteres autem planè nominum δυσφημίαι vitantur: Sic Epidamnium in Dyrrachium mutarunt, ut Maleventum in Beneventum. Quæ de re vide præclarum Dionis locum libro XLI.

Borvianum oppidum] Aut *Bobianum*: ut *Borvilla* & *Bobile* in aliis membranis. Quæ transpositio litterarum vulgo nota. Sic *borvicidia* & *bobicidia*, Ἰουαὶ ἐγκύριονος βοῦς apud auctores leguntur: de quibus nos aliquando ad *Arnobium*.

Agrum ejus ex occupatione milites veterani tenuerunt in sortem] Hæc obscura sunt, & interpretatione illuminanda. Aliud est, *ex occupatione tenere in sortem*: aliud, *occupare sorte*, vel *sortem*; τὸ κληρῶν πρὸ λαμβάνειν. *Sortem occupare*, apud opimos auctores est, *sorte priuatum obtinere*, quemadmo-

dum stadii cursores & agitatores circi, penes quos qui sorte occupabat, id est, qui primo loco exibat à limine, licet plurimâ victoriæ præsumptione fretus, sæpe tamen victoriam sequentibus tradebat, qui præmium ipsi auferebant. Hoc Græcis est *πρόλαβειν*, vel *τῶ κλήρῳ πρόσλαμβάνειν*. De quo Plinius alibi intelligendus hinc verbis: *Occupantes, primatum obtinentes*. Et antiqua inscriptio: OCCUPAVIT. ET. VICIT. Hecuba apud Senecam:

Sorte occupavi, præmium eripiant mihi.

Τῶ κλήρῳ πρὸς ἑλθεῖν, ἀντιῶ τὸ βραβεῖον ἀφαιρῶσαν. Vulgo malè lectum: *Sortem occupavi, præmium eripuit mihi*. Vel: *præmium eripui mihi*, quomodo correxit illustris Scaliger. *κλήρον βαλεῖν*, quod propriè est, *ex occupatione tenere in sortem*, de fortitione dicitur, quâ milites agros sibi assignatos fortiebantur. Illorum nomina in pittaciis scribebantur, quæ in vâs aliquod conjecta, & inde sublata, singulis fortientium distribuiebantur, ut constat ex Hygino de Limitibus constituendis. Buxæ erant illæ fortes, sive pittacia pro fortibus in fitellam conjecta; quia buxum non supernetat, sed fundum petit. *Sortitacula buxæ* fit mentio in veteri tabulâ ænâ, quâ milites usi sunt in assignatione agrorum. Apud Homerum sortitio fit militaris, in galeam conjectis fortibus, sine aquâ, ut videtur: *κλήρῳ ἐν κωρήν χεικλήρῳ πάλλον ἐλόντες*. Inde πύλλο pro sorte. Sic distinguenda sunt, *occupare sortem*, & *ex occu-*

patione tenere in sortem: ut Græcis *τῶ κλήρῳ πρόσλαμβάνειν*, & *κλήρον βαλεῖν*.

Casentinum] Veteres quidam *Casuentinum*: quod fortasse verius est, & Ortolio animadvertum. Scribo tamen *Consentinum*. De Capua vide Suetonium extremo fere Julio. Legendum autem & interstinguendum: *Capua muro ducta colonia Iulia*. *Felix iussu Imperatoris Caesaris à XX viris est deducta*. Hæc aperta sunt ex sequente *Calatium*. Sic enim vel *Galatia* scriptum; non *Calatium*, ut perperam habuit Onuphrius.

Colonia Capuensis à Sylla Felice cum territorio suo adjudicatum olim ob hosticam pugnam] Quod ad oram legitur, haud æquè placet. *Felix est ἐπιφρόδιτος*, L. Sullæ cognomentum. Auctor libri de Fortuna Romanorum hanc habet rationem: *παλεῖστον ᾧ Ἀφροδίτης ἐνέξῃ κτ᾽ Μένανδρον ἀπὸ τῆς μεθέστηκεν*. Nos aliam notabimus ad Serenum Sammonicum, capite de Phthiriâsi, sequenti versiculo:

Sylla quoque infelix tali languore peresus

Corruit. —

Cereate Marina] *Ceretium* libri: veteriores *Cerretium*. Degeneres: *Cernere Mariana*. Scriptum opinor, ut edidimus. *κερραται* est apud Strabonem. In sequenti colonia, non minus expressi variant: *Cadatia*, *Cædicia*, *Catium* & *Collatia*, quæ folia sunt Sibyllina.

Forum populi] Vel *Popilii*. Sed diversa sunt *Forum populi* & *ἀγορὰ Ποπιλίου*.

Fraba-

Fabrateria] Sic perperam scriptum pro *Fabrateria*, ἀρὶ φαβεργησιας. Vide Vellejum libro primo.

Ager ejus in absoluto resedit] Id est, nullis menfuris comprehensus est, vel limitibus obligatus. Hic & in soluto reseditisse dicebatur, idemque est in libris coloniarum *solutum* & *absolutum*. Malè legitur apud Aggenum: *hæc autem loca quæ insoluta dicuntur*. Pro, in soluto. Sic paullo ante apud eundem idem error occurrit: *aut tibi insoluta loca remanserunt*. Scribe: *aut ubi in soluto*. Ut in ambiguo dicitur & in *incipiti*, quod anceps est & ambiguum; Sic in *soluto*, vel *absoluto*, quod absolutum. Hinc illa passim in coloniis: *Ceterum in absoluto resedit*, vel *remansit*: hoc est, assignatum vel limitatum non est.

Finitur terminis siliceis & *Tibur-tinis*] Quales siliceis? An λιθοὶ ὁριζοὶ lapides ex saxo silice terminales? Sic verum puto. Infra Provinciâ Tusciâ: *Terminos lapideos ponito ex saxo silice aut molari*. Nisi Cilicis legendum, quod libri ferunt. Alio fragmento quod infra producitur: *Terminatio autem ejus facta est VI. Id. Octobr. per Silicium* (lego *Cilicium*) *Saturnium centurionem cohortis VII. & XX. mensibus intervientibus, & termino à Cilicio Cilicii nuncupantur*.

Interamne oppidum] Vel *Interamma*: quomodo Livio, Vellejo & aliis dictum oppidum. Sed *Interammum oppidum* scio lectum à ple-risque, ut esset τὸ μισπῶμεν. Nihil ineptius. Nam hæc illorum sententia est, qui *Interamnam Nahar-tis à Lirinâ* non distinxerunt; ut

Leander, Rob. Titius & alii doctissimorum erronem.

Lavinium] In membranis *Lanuvium*, & *Lanubium*. Magna confusio est horum nominum invicem tam apud Græcos quàm Latinos. Stephanus: Λαυίνιον, μετροπόλις τῆς Λατίνων Urbis malè scriptum, Λαύνιον.

Sed ager ejus Syria Palaestina à Græcis est in jugeribus assignatus] Hæc aperte vitiosa sunt. In melioribus edebatur: *Ager ejus ut Syria & Palaestine à Græcis est in jugeribus assignatus*. Expuncta copula suadeo legendum: *ut Syria Palaestina*. Nam eadem Syria, quæ Palaestina. Συρία Παλαιστίνη in tabulis Provinciarum antiquis. Tres Syriæ memorabiles illis, Συρία ἁγίλη, Συρία Φοινίκη, & Συρία Παλαυσίνη. In recentioribus Græcorum Notitiis appellantur, ἐπαρχία Φοινίκης παραλίης, ἐπαρχία Φοινίκης λιβανισίας, ἐπαρχία τείτης Παλαιστίνης. Sic puto verissimè scriptum.

Nuceria Constantia] Vel *Constantina*, ex veteri inscriptione. NUCERIA. COLONIAE. CONSTANTINAE. Sic aliàs editur.

Puteolis colonia Augusta. Augustus deduxit] Sin melius ac *Puteoli*. Quod in diversis coloniis observandum. Sed ad tempus & historiam. Inter decem Campaniæ præfecturas, in quas præfecti juri dicundo quotannis à populo R. delegabantur, Puteolos numerat Sextus Pompejus. Hoc evidentissimum; Nam in potestatem Romanorum venisse constat Anniblico bello, Capua obsidione capta, gra-

gravissimæque multata propter perfidiam & ingratitude. Cuius ius magistratuum atque libertas omnis adempta est; impositusque quotannis à populo Romano præfectus, qui jus diceret, anno conditæ urbis, quingentesimo quadragésimo secundo. Quo plura Campanorum oppida, sicut à Livio docemur, quod Annibalem armis defendissent, eandem fortunæ conditionem subière. Dein lege Acilia post annos XVII eò colonia civium Romanorum deduci cœpit inter quinque maritimas, quæ lege eadem tribunitiâ tum deductæ fuerant, anno U. C. DLIX. P. Scipione Africano II. & Tib. Sempronio COSS. Vellejus tribus amplius lustris tardius deductam ex quorundam opinione tradit, additque, non hoc planè liquere. Sed à Livio stant antiqua monumenta Neapolitana, & marmorea tabula, quâ publicorum operum in eadem colonia faciendorum lex architectonica secunda legebatur, quæ Publ. Rutilio Ruso, Cn. Mallio Maximo COSS. lata fuerat, urbis anno DCLXII. exhibentibus fastis Capitolinis. Atque is fuit annus deductæ colonie Puteolane decimus ultra centesimum, ut in ipso capite legis ostendunt hæc verba:

AB. COLONIA. DEDUCTA.

ANNO. CX. N. FUFILIO. N. F. M. DULLIO. DUO. VIR.

P. RUTILIO. CN. MALLIO. COS. OPERUM. LEX. II.

Primus igitur annus deductæ colonie patet V. DLVIII. M. Porcio Catone, & L. Flacco COSS.

quam Livius in alterum DLIX. deductam rejicit. Augustus denique bellis civilibus victor, cum pace parata Janum clussisset, veteranisque præmia daret, inter duodeciginta colonias quibus auctore Tranquillo, Italiam frequentanti, Puteolos coloniam militarem fecit. Hoc est, quod Frontinus addit, coloniam ab Augusto deductam, & coloniam Augustam tum demum fuisse appellatam. Nam & antea sapius in eadem deducti vel adscripti fuere coloni, & ipsa Puteolana non ab Augusto colonia facta, sed deducente illuc colonos Augusto, Augusta nuncupata. Hoc ex variis Augustis manifestum. Sed & postmodum Augustæ cognomen in Neronianum mutatum. Tacitus ad annum urbis DCCCXI. Nerone Augusto IV. & Cosso Lentulo COSS. *At in Italia vetus oppidum Puteoli jus colonie, & cognomentum à Nerone adipiscuntur.* Nimirum, jus colonie Neronianæ; nam & antea jus colonie Augustalis habuit; & vetus colonie oppidum fuit ante annos CCXL. Sic Taciti verba sunt explananda, quæ doctissimum Lipsium, aliosque commentatores transversos egerunt ob acutam & nimis concisam breviteratem.

Præneste] Non *Preneste*. Πρενεστον ἔστιν πολυστράτων καλεῖται ἑσπερον, apud Strabonem. Ubi πολυστράτων, explicabis valde munitum: nam στράτοι εἰσὶν ἄνθρωποι ἐπιτετακτοὶ ἐν πόλει, ἀπὸ τῆς πόλεως στράτων ἐλάλησεν. Inde χερσὶν εὐστράτων Dionysio.

Ob consecrationem Nerva] Ridelicium mendum in isto Scriveriano,

no, & quod omnium historiarum fidem præverit. Reliqui melius & verius: ob consecrationem Minervæ. Plinius libro tertio cap. quinto: *Surrentum cum promontorio Minervæ, Sirenium quondam sedes*: ubi juxta Plinium sedes Sirenarum in ipso promontorio Minervæ, quod & τῶν Σειρηνοσῶν propterea dicebatur. Nam Σειρηνοσῶν ἐπ' αὐτῆς ἀκρῆς κέλευθα. Strabo libro VI. τὸ ἵππος ἀφαικεται τὸ ἀκρωτήριο τῶν Σειρηνοσῶν, ἢ ποιῶν τὸν Ποσειδωνιάτιον κέλευθα. Sic verba Strabonis sunt emendanda: Nam in editis malè legitur, τὸ ἀκρωτήριο τῶν Σειρηνοσῶν. Idem libro V. σωερχὸς ἢ ἐπὶ τῇ Πομπαιῶν τὸ Συρμεῶν τῶν κερμαίων. ὅθεν ἀφαικεται τὸ Αθήναιον, ὅτινες Σειρηνοσῶν ἀκρωτήριο κέλευθα. ἐπὶ ἢ ἐπ' ἀκρῆς μὲν Αἰθνας ἱερὸν, ἵδρυμα Οὐδοσίας. Vide etiam Aristotelem in libro de Admirandis.

Sed & circa montes Syrenianos] *Surrentinos* libri degeneres, ἀντὶ Σειρηνίδων. At longè diversi sunt Syreniani à Surrentinis. Sireniani montes sunt πέτρων Σειρηνίδες. Marcianus Heracleota: μὲν τῶν Σικελίων νῆσον αὐτὴν περὶ ποτὸς Σειρηνίδες, κίρκης τε νῆσον λεγομένην. At Surrentini circa Surrentum. Epigramma Macedonii: Συρρέτων ἀρχαῖος ἀμυρτῆρος χαῖρε κρηθί, καὶ ποδεντῶν. γαῖα μελιχρῶτάτη.

Quos igitur Frontinus intelligit, tres parvæ insulæ sunt vel scopuli deserti, πετράδες Σειρηνοσῶν. Illud circa rectè Scriverius inseruit ex suis membranarum.

Voi Syrena] Immo scribendum, Sirena; Nam & Græci vocant τὰς Σειρηνίδας.

Sveffa Arunca] *Arunca*, supra

restituimus.

Teanum Sidicinum] *Mendosè Syricinum*, priores editi. *Sidicinum*, quod in Scriveriano fuit, vestigium est optimæ lectionis, quam, nisi fallor, *Sindicinum*, Σινδικίων agnosco. Sed & perperam *Sindicinum* legit Pintianus à Sindicenis populis. Infra etiam *Tarricina*, Frontino scriptum. Ita in correctis inscriptionibus antiquis semper invenitur.

Verule oppidum] Idem cum *Verulano* putat Ortelius.

Potentina, Athenas] *Atinas* rectum est, non *Athenas*.

PROVINCIA BRITINORVM] *Bruttium* tegio *Bruttiorum*: hoc ex membranarum aliis exhibitum. Sed & antiquiores *Brittiorum*, τῶν Βελτῶν, ἀρχαῖκῶς. Scriptum in vet. Græcis Βελτῖοι & Βρέτλιοι. Livio *Brutti* vocantur.

Ager Buxentinus Sextertianus est assignatus in cancellationem limitibus maritimis] In uno manuscripto hæc ita concepta legebantur: *Ager Puxentinus Sesterius* est assignatus in cancellatione limitibus maritimis. Rectum ferè puto, nisi quod cancellationem perperam scriptum sit, pro cancellationem. *Sesterianus* & *Sextertianus* eadem sunt in diversis editis: *Sesterius*, ut apud Manilium *Sesterius gradus*, & in lege XII. Tab. pes *sestertius*. *Puxentinus* Græcè formâ scriptum: πυξῆς, *Buxentium*, ut πυξὸς *buxus*, πύρρον *byrrhus*, & alia. *Cancellatio* est χωράδος vel χωράξις ἢ ἐδάφη, ipsa agrorum limitatio. Inde ager *cancellatus*, est delimitatus. Glossæ veteres: *Cancellus*, χωράδος. Pro finibus & li-

& limitibus passim Latini usurpant. Cassiodorus: *intra Tuscia cancellos*. Hefychio *χωρὸν καὶ χωρὸς τῆ ἐδαφῆς, ἢ οἱ κῆλοι πεποι.* Inde in Cilicia *χωρὸν λιμνῶν ἢ ἐπίγειον.*

Ager Constantinus] Melius *Consentinus*. Consentia Brutorum in Italia urbs est, apud optimos geographos. Deinde *Vibonensis*, ἰπποναῖος, legendum. Quidam ineptè *Vibienfis*. Vibo etiam Brattiorum fuit, quàm Græci ἰππωνίων, Latini Vebonem Valentiam dixere, deducit colonia. Stephanus obiter ita corrigendus: ἰππωνίων πόλις βρετιῶν ἀπὸ ἡρώδου, ἢ μετανομοθετητὸν Ρωμαίων Ουισοκαλεντία. Malè Xylander edidit divisim: Ουίβων ἢ Ουαλεντία. Mela: *Hippo nunc Vibo*. Plinius magis accuratè: *Hippo quod nunc Vibonem Valentiam appellamus*.

Item *Eberdona*, *Ausculinus*] *Leatio* quorundam librorum: *Hordona*, *Ausculinus*. Hordonienfes Apulix populi sunt apud Plinium. Quod & rectum est in optimo manuscripto, sed parum variante: *Hordona*, *Osculinus*. *Osculinus* δὲ χαϊνῶς, pro *Ausculinus*, ut alia apud Frontinum. Sic *Osculana* pugna, pro *Ausculana*: & è converso dicebant *ausculari* pro *osculari*. Titinnius:

Hæc quidem quasi Osculana pugna est, non secus.

Pro *astimo ubertatis sunt precipua*] *Æstimio* legendum docet Hyginus, & ipsa Latinitas: Nam & possessiones pro *astimio ubertatis angustiores sunt assignata*. Festus in XII Tab. *Æris astimiam iudicium præstato*. *Æstimium* & *astimia* dicebant pro æstimatione. Illud solenne sed passim corruptum est in libris coloniarum. Paulo post oc-

cupavit, rectum est, non *occubuit*.

Nam eadem provincia habet *muros, macerias, corrosiones, congerias, &c*] Amplius in aliis exaratis est & impressis: *corofiones, scorfiones, scorpiones*. Puto legendam: *corrosiones, congerias, scorpiones*. *Scorpiones* apud auctores de Limitibus sunt *scorpiones*, termini ex congerie lapidum. Siculus Flaccus: *alii congeries lapidum pro terminis observant, & scorpiones appellant*: ubi *scorpiones* scio repositum ab illis, qui antiquam lectionem ignorabant. *Σχορπίος* Græcis est omne in metum & conum fastigiatum. Inde in pueris & puellis crinium tutulus eleganter & peculiariter appellatur *σκόρπιος*, in viris *κρωβύλος*, in mulieribus *κρομβή* & *κρόμβος*. Isti monticelli, qui pro terminis ex congerie lapidum erigebantur, in metam & conum desinebant, & *scorpiones* nuncupabantur, antiquioribus *scorfiones*. Quibus pares erant *ἔρμαιες* in quadrivis & trivis, *hermulæ* vel *Mercurii* quadrati. Isidorus in Glossis: *Mercurii, lapidum congeries in cacumine collium*. De quibus Sibylla:

Καὶ περὶ τὰ σέβασθε, ἢ ἐρηπὶ ἡλιαγῆς.

Καὶν περιδοιοι λίθων συγχόμαται, ταῦτα σέβασθε.

Nam sunt & *cippi oleagini, qui loco termini observantur*] Infra colonia *Vejenis stipites oleaginos* vocat, quos heic *cippos*. Termes propriè ramus est olearum, puta à *τέγμα*, nam & *τέγμα* Græcis terminus. Talis termes est *cippus oleaginus*, sive *stipes*, qui pro terminis observabatur. In vet. Fragmento, quod infra producit, *stathula* vocan-

tur.

tur. Immo *spathula*, termes, *αυ-
ζήλιον*. Helychius: *ηγδαλωτα αυ δ-
δαι φουικων, σολοπις, χαρμεις, αυ-
γοι*. Nos alibi plura observamus.

Nam sunt termini *proportionales*] Corrigendum, *portionales*. *Portionales* & *comportionales*, quod militum portiones disternerent. Vulgo male lectum, *proportionales* & *comproportionales*. Infra: *Comproportionales termini intercisivos limites servant, quos veterani pro observatione partium statutos custodiunt*. Ubi *comportionales* monere referribundum, eodem more, quem hoc loco notamus. Sequitur: *Et custodiunt lineas consortiales*, id est, limites inter consortia militum. *Sequentia mutila sunt & corrupta*.

Variat autem legiones] *Varia*. Qui sequuntur subruvici limites, octonos pedes patebant. Per eos aditus præbatur vicinis ad subruncandos agros. Alii *lineares* appellant, & *intercisivos*.

Colonia Fida Tuder] Etiam corruptum est hujus colonie nomen in illo Scriveriano. *Fædatura*, restitutum delemus Onuphrio, quod & in Nanfii lib. MS. legebatur. Sequitur: *in centuriis singulis jugera CC. termini lapidei, alii saxei, alii molares*. Apud eundem Onuphrium: *in centuriis singulis jugera CC. termini lapidei, et alii sextales, et alii molares*. In aliis: *in centuriis singulis habens jugera*.

Colonia Iunonia, qua appellatur Faliscos] Onuph. *Falisca*. Junonia dicta, quod Junonem impendio colerent illi Falisci: Ovidius:

Illo suos docuit Iunonia sacra Faliscos.

Hi sunt Falisci Tuscie, quorum

Colonia Falisca cognomine Etruscorum.

Colonia Nepis] *Nepet*, *Nepis*, *Nepensis*, *Nepetensis*, tot modis rectum legitur in libris Coloniarium. Vossius ille ad Vellejum constanter *Nepet* legendum jubet auctoritate duorum Grammaticorum, Charisii & Prisciani. Sic & Onuphrius in suis coloniariis collectaneis. Nec aliter apud Plinium, aut Livium legas; & tam verum est, quam illorum veterum sunt testimonia. Ptolemæo est *Νέπτα*, *Νέπα* Procopio, ut idem Vossius monuit. In Nanfii Frontino *Nepensem coloniam* putat optimus Ortelius, idemque Vossius. Ut igitur à *Nepe* *Nepensis*, sic à *Nepet* *Nepetensis*: & hoc ultimum quidam codices agnoscunt. *Nepis* autem à *Nepe* est, quomodo ferè placet legendum. Antiqui enim nomina urbium sexto casu plerunque proferebant. Quod ætate Frontini tam solenne fuit, ut nihil magis. Sic igitur dicebant, *Colonia Nepis*, *Vejis*, *Puteolis*, & alia. Sic apud Frontonem notant grammatici in epistula ad Adrian. scriptum fuisse, **DUROCORTORO. A T H E N A Æ. VESTRÆ.**

Id est, fecerunt gannatos et scammatos] *Gannatos* supra observamus.

Colonia Tarquinus] *Tarquinii* legit Onuphrius: *Tarquinia* Ortelius. Sed hæc omnia contaminatissima sunt & intricatissima.

Delimitatio est per rationem arcuum, vel canalabula vel norverca] Paulo aliter heic libri meliores, ad hunc nempe modum: *delimitatio est per rationem arcuum, vel canalabula*.

bularum, vel novercarum. Scribo delimitatio, quod & alias retinendum. Nos terminum posituri sumus emendandis terminis, & coloniis, si τὸ canabularum ex Hygino receperint ambigui lectores. Idem de novercis libro XXX. laudante Volaterrano: *Iniqua loca, quæ à prioribus nobiria appellantur, omni modo vitari debent. Nobiria* quid fiat, nondum, fateor, ab auctoribus didici. Sed videtur n̄ us corruptissimo codice Bobi: no ite Volaterranus, in quo *nobiria* scriptum pro *noverca*, quod in aliis legitur, unde *noverca*, testante Scriverio. Quod autem ad delimitationem atinet, quæ per rationem arcarum fiebat, hoc ita intelligendum est. Apud agrimenses passim invenias in trifinio vel quadrifinio constitutas *arcas* vel *arcellas*, quæ nihil aliud notant quàm terminos in modum arcarum constructos, quæ exinde dicebantur *instructura*. In Foronovano: *variis autem locis per instructuras, arcas; &c.* Instructura est ἡ ἐπιχτισίς, lapidum nempe structura ad muri vicem pro termino, quod genus terminus *epichiticus* & *epichialis* passim iisdem appellatur. Sunt igitur *instructura*, termini epichitici, muri scilicet pro terminis ad finiendos agros constructi; quos *firmos muros* alibi noster appellat. Supra de limitibus agrorum: *In campis verò statuerunt terminos quadratos cursorios, & interjectis locis arcas, & monumenta vel alia testimonia*: ubi vitiose quibusdam legitur *arcus*. *Arca*, κιστῆρος, σωρός, κρημνίζε, λείποναι, in optimis Glossis exponitur; ubi κρημνίζε re-

stituendum, norunt qui Græcè sciunt. Frontinus alibi: *per instructas arcas & monumenta finitur*. Puto melius fore: *per instructuras, arcas & monumenta finitur*, quam & illud lectionis sit incorruptum. Sed eadem sunt hic *arca* cum *monumentis*, ut suprâ com *instructurus*. Ex *arca* finales ut plurimum sepulchrales erant, & condendis mortuis serviebant, aliquando ad finiendos tantum agros ponebantur. Cassiodorus *arcaturus* vocat ejusmodi *arcarum* structuras, quæ pro terminis ædificabantur. Hinc in eodem Glossario *arca*, ἀρχὴ κτημάτων fines possessionum exponuntur. Innocentius: *Arca examine, id est, legibus constituta*. Hæ *arca* finales tantum fuere, non etiam sepulchrales. Aliquando & monumentales erant, & finium vicem præbebant, ut & ipsa monumenta finalia pro terminis plerumq; observari solita. Unde & *sepulturae finales, & monumentales termini, & memoria ad finem constituta* in libris Agrimensorum. Atque hæc ἀποσπασμάτια quædam sunt Castigationum & expositionum Sexto Julio Frontino devotarum. Quem qui ex emendatione nostra legerit, tantum abest, ut ex illo aliquid boni expiscari possit, ut secundum illum Terentianum incertior multò discedat, quam prius. Nihil enim aliud præstare potui: Quod tamen equos lectores, quicquid laboris est, boni consulant, etiam atque etiam rogo: μή δὲν ἐκ μέγους τὰ συγγράμματα κείναι, μηδ' ἄπο τῶ ἀσμελῶ πηλαμβάνοντες. Διὰ τὸ τῶν πῶν ἄλλω ἔγραψον. Ὁ ἀδιαβάλλων διάνοιον.